

ปัญหาทางกฎหมายในการรับรองสถานะของภิกษุณี
ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505*

LEGAL PROBLEMS IN RECOGNIZING THE STATUS OF BUDDHIST NUN
FOLLOW TO THE SANGHA ACT B.E. 2505

วรวิทย์ บุญมี

Worawut BoonMee

อัครพร สีหะวัฒนา

Acharaporn Seehawattana

มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย, ประเทศไทย.

Khon Kaen University Nongkhai Campus, Thailand.

E-mail: worawut.b@kkumail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสถานะภิกษุณีตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 2) เพื่อศึกษาปัญหาทางกฎหมายที่มีผลกระทบต่อการไม่รับรองภิกษุณี ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 และ 3) เพื่อวิเคราะห์และเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดผลกระทบต่อการไม่รับรองภิกษุณีในประเทศไทยให้เหมาะสมต่อไป การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวิธีดำเนินการวิจัยโดยศึกษาข้อมูลจากหนังสือและงานวิจัย บทความเกี่ยวกับการบวชภิกษุณีในประเทศไทยและต่างประเทศ

ผลการวิจัยพบว่า 1) พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 ไม่ปรากฏคำว่าภิกษุณี และไม่มีการบัญญัติความหมายของคำว่าภิกษุ หรือกำหนดคุณสมบัติของบุคคลที่มีความประสงค์บวชเป็นพระ อีกทั้งไม่ปรากฏว่ามีการให้ความหมายของคำว่านักบวชเอาไว้ ส่งผลต่อการไม่รับรองสถานะทางกฎหมายของภิกษุณี 2) การที่ภิกษุณีไม่มีกฎหมายรับรองสถานภาพการเป็นนักบวช ส่งผลกระทบต่อกฎหมาย ทั้งกฎหมายแพ่ง กฎหมายอาญา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย รวมถึงบุคคลที่เกี่ยวข้อง 3) ข้อเสนอแนะ ควรกำหนดความหมายของคำว่า “นักบวช” ไว้ในพระราชบัญญัติ

* Received: 18 October 2024; Revised: 13 November 2024; Accepted: 28 November 2024

คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ทั้งนี้ เพื่อภิกษุณีจะได้มีสถานะเป็นนักรบตามกฎหมาย ซึ่งไม่มีผลให้ภิกษุณีเป็นคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 นอกจากนี้ การให้ความหมายของคำว่านักรบยังช่วยในการตีความหมายให้ถูกต้องตามเจตนารมณ์ และไม่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาคำว่านักรบตามกฎหมายอื่น ที่ระบุคำว่านักรบเอาไว้ แต่กลับมีการให้ความหมายที่ต่างกัน อันทำให้การบังคับใช้กฎหมายไม่ตรงตามเจตนารมณ์

คำสำคัญ: ผลกระทบ, สถานะตามกฎหมาย, ภิกษุณี

Abstract

The objectives of this article are as follows: 1) To study the principles, concepts, theories, and factors related to the status of nuns according to the Sangha Act, B.E. 2505, amended B.E. 2535 2) To study legal problems affecting nuns not being recognized and 3) To analyze and recommend appropriate solutions to the problems that affect the refusal to recognize Buddhist nuns in Thailand. This research was a qualitative research. By studying information from reviewing documents both domestically and internationally from sources such as books.

Research results: 1) The Sangha Act, B.E. 2505, amended B.E. 2535 the word nun does not appear. And there is no definition of the meaning of the word monk or determine the qualifications of a person wishing to become a monk in addition, there is no meaning of the word priest. 2) The fact that nuns do not have legal recognition of the status of being a monk affects the law including civil law, criminal law, and the Constitution of the Kingdom of Thailand Including related persons. 3) Suggestions should define the meaning of the word monks in the Sangha Act, B.E. 2505. Nuns would have the status of monks according to the law, which does not result in nuns being members of the Sangha according to the Sangha Act, B.E. 2505. In addition, giving the meaning of the word monk also helps interpret the meaning correctly according to the intent and does not affect the consideration of the word priest under other laws. Specifies the word

priest in different meanings which makes the enforcement of the law not in line with its intent.

Keywords: Effects, legal status, Nuns

บทนำ

สภาพบุคคลย่อมเริ่มแต่เมื่อคลอดแล้วอยู่รอดเป็นทารกและสิ้นสุดลงเมื่อตาย (ราชกิจจานุเบกษา, 2535) บุคคลที่มีสถานะด้อยความสามารถ เช่น ผู้เยาว์ หรือคนไร้ความสามารถต้องอยู่ในความดูแลของผู้อื่น (ราชกิจจานุเบกษา, 2535) เป็นหลักกฎหมายแพ่งที่แสดงให้เห็นว่า กฎหมายมุ่งคุ้มครองบุคคลตั้งแต่เกิดกระทั่งตาย โดยพิจารณาจากสภาพของบุคคลตามความสามารถเป็นสำคัญ เนื่องจากบุคคลย่อมมีสภาพความเป็นอยู่หรือสถานะที่ต่างกัน ส่วนความรับผิดชอบทางอาญามีหลักสำคัญที่ผู้กระทำความผิดต้องมีการกระทำโดยเจตนาหรือประมาทในกรณีมีกฎหมายกำหนด หรือกรณีกระทำโดยไม่มีเจตนาแต่ก็ต้องรับผิดชอบ โดยบุคคลที่จะต้องรับผิดชอบทางอาญาต้องมีกฎหมายระบุความผิดและกำหนดโทษเอาไว้ (ราชกิจจานุเบกษา, 2499) ดังนั้น สถานะหรือความเป็นอยู่ของบุคคลจึงมีความสำคัญต่อการพิจารณาบังคับใช้กฎหมาย ด้วยเหตุนี้ จึงมีกฎหมายเฉพาะควบคุมและคุ้มครองบุคคลที่มีสภาพความเป็นอยู่ต่างจากบุคคลทั่วไป ซึ่งในบทความวิจัยนี้จะกล่าวถึงพระสงฆ์ หรือภิกษุซึ่งมีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 เป็นกฎหมายหลักที่ควบคุมและคุ้มครองภิกษุต่างจากกฎหมายทั่วไป

พระภิกษุหรือพระสงฆ์เป็นสถาบันหลักที่อยู่คู่สังคมไทยมาช้านาน และด้วยเหตุที่พระเป็นนักบวชซึ่งมีวิถีชีวิตหรือสถานะความเป็นอยู่ต่างจากบุคคลทั่วไป จึงมีกฎหมายเฉพาะคือ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฯ ควบคุมคุ้มครองพระสงฆ์เพื่อให้สอดคล้องกับการดำรงตนตามสถานะของการเป็นนักบวช จึงทำให้การบังคับใช้กฎหมายระหว่างฆราวาสกับพระและฆราวาสด้วยกัน มีหลักพิจารณาที่ต่างกัน นอกจากกฎหมายเฉพาะดังกล่าวแล้ว ยังมีกฎหมายทั่วไป เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายอาญาและกฎหมายอื่น ที่ระบุคำว่าภิกษุ หรือนักบวชเอาไว้ เนื่องจากสถานะความเป็นอยู่ของพระซึ่งเป็นผู้ละจากทางโลกไม่แสวงหาทรัพย์สมบัติในโลก จึงมีกฎหมายควบคุมเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาจากบุคคลที่มีสถานะเป็นนักบวชและบุคคลภายนอก ที่ต้องการแสวงหาผลประโยชน์อย่างอื่นดังที่ปรากฏเป็นข่าวมาแล้ว

แต่อย่างไรก็ตามมีสตรีชาวไทยจำนวนไม่น้อยไปบวชเป็นภิกษุณี ณ ต่างประเทศ และกลับเข้ามาอาศัยและปฏิบัติธรรมเป็นนักบวชนามว่าภิกษุณี แต่กลับไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดที่ระบุคำว่าภิกษุณี หรือให้ความหมายของคำว่่านักบวชเอาไว้ จึงมีปัญหาว่าสตรีชาวไทยดังกล่าวจะมีสถานะใดในทางกฎหมาย และเมื่อไม่มีกฎหมายระบุถึงจะนำกฎหมายที่คุ้มครองพระภิกษุมารับบังคับใช้ได้หรือไม่

ภิกษุณีเป็นหนึ่งในพุทธบริษัท 4 ที่มีมาแต่ครั้งพุทธกาล แต่ไม่ปรากฏในสังคมไทยว่ามีภิกษุณีมาแต่กาลก่อน ในปัจจุบันจึงเข้าใจว่าไม่มีภิกษุณีและผู้หญิงไม่สามารถบวชเป็นพระภิกษุได้ ดังนั้นในความเห็นและแนวปฏิบัติของพระสงฆ์ไทยจึงพิจารณาและมีความเห็นว่า ไม่อาจทำการบวชสตรีได้ ไม่ว่าจะเป็นสามเณรีหรือภิกษุณีด้วยเหตุนี้ สตรีชาวไทยจึงเดินทางไปบวชภิกษุณี ณ ต่างแดน และกลับมาอาศัยปฏิบัติธรรมดังเช่นพระสงฆ์ เนื่องจากไม่มีกฎหมายรองรับสถานภาพการบั้นพระหรือนักบวช จึงทำให้สตรีที่ไปบวชเป็นภิกษุณิดังกล่าว ไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมทั่วไป

หนึ่งในเหตุการณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงการไม่ยอมรับการมีอยู่ของภิกษุณี นั่นคือการปฏิเสธไม่ให้ภิกษุณีแต่งกายดังเช่นพระภิกษุ เข้าไปแสดงเมตตาคิดในพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท เพื่อถวายความอาลัยแด่การจากไปของในหลวงรัชกาลที่ 9 โดยเจ้าหน้าที่ให้กลุ่มภิกษุณีแต่งกายด้วยชุดสุภาพสีดำ อย่างเช่นบุคคลทั่วไป (BBC THAI, 2566) จึงจะอนุญาตให้เข้าไปได้ และได้มีการเผยแพร่เรื่องนี้ไปทั่วโลก เกิดคำถามว่าเหตุอันใดสตรีชาวไทยที่บวชเป็นภิกษุณี จึงได้รับการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม โดยให้ความเข้าใจทั่วไปของคนในสังคมมาตัดสินสถานะของบุคคลอื่น แม้จะมีการปฏิบัติและการดำรงตนที่ต่างกัน และเป็นการขัดต่อหลักของศาสนาพุทธ ที่คนทั่วไปเข้าใจว่าเป็นศาสนาแห่งความเท่าเทียมหรือไม่

แม้ว่าบุคคลมีศักดิ์ศรีและความเท่าเทียมทางกฎหมาย แต่การจะบังคับใช้กฎหมายกับบุคคลใดย่อมต้องพิจารณาจากสถานะของบุคคลตามที่กฎหมายกำหนดด้วย เช่น พระภิกษุต้องบังคับตามที่บัญญัติในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ๓ เป็นการเฉพาะ หากพระภิกษุกระทำการใดอันเป็นการขัดต่อกฎหมายทั่วไป ก็ต้องบังคับใช้ตามกฎหมายเช่นว่านั้นด้วย ไม่มีข้อยกเว้นแต่อย่างใด เช่นกรณีพระสงฆ์กระทำความผิดอาญา นอกจากต้องรับโทษอาบัติทางสงฆ์แล้ว ยังอาจต้องรับโทษอาญาแผ่นดินด้วย ต่างจากภิกษุณีที่ปฏิบัติธรรมใช้ชีวิตเพื่อห่างไกลจากทางโลก แต่ไม่มีกฎหมายเฉพาะควบคุมคุ้มครอง ต้องบังคับใช้กฎหมายเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป และด้วยความไม่ชัดเจนว่าภิกษุณีมีสถานะใดเป็นนักบวชหรือไม่ ส่งผลต่อเจ้าหน้าที่ผู้ต้องบังคับใช้กฎหมายว่าต้องปฏิบัติอย่างไร

สถานะทางกฎหมายของภิกษุณีเป็นสิ่งที่ควรให้ความสำคัญ เพราะบุคคลในสังคมย่อมมีความผูกพันกับบุคคลอื่น ทั้งในทางสังคมและทางกฎหมาย เป็นธรรมชาติของภิกษุณีซึ่งเป็นนักบวชย่อมดำรงตนต่างบุคคลทั่วไปที่ต้องทำงานหาเลี้ยงชีพตามหน้าที่ของตนทำงานเพื่อการครองเรือน เมื่อบุคคลตัดสินใจละทางโลกเพื่อมุ่งปฏิบัติทางธรรม ดังนั้นจึงมีหลักกฎหมายเพื่อให้สอดคล้องกับการดำรงตนของนักบวช เช่น การห้ามนักบวชใช้สิทธิเลือกตั้ง การป้องกันผู้ใดแต่งกายเป็นภิกษุ และทรัพย์สินที่พระสงฆ์ได้รับขณะอยู่ในสมณเพศ แต่กฎหมายเช่นนี้ มีผลบังคับเฉพาะกับภิกษุ เพราะกฎหมายไม่ได้รวมถึงภิกษุณีไว้ด้วย ทั้งที่สาระสำคัญในการปฏิบัติของภิกษุณีและภิกษุสงฆ์เป็นอย่างเดียวกัน แต่เมื่อมีกฎหมายรับรองหรืออาจเรียกว่าควบคุมเฉพาะภิกษุ จึงอาจเกิดปัญหาว่าในการปฏิบัติที่เป็นสาระสำคัญของปัญหาเดียวกัน แต่นักกฎหมายต้องนำหลักกฎหมายต่างกันมาพิจารณา และแน่นอนผลของกฎหมายย่อมต่างกันทั้งที่เป็นปัญหาอย่างเดียวกัน เช่น ทรัพย์สินที่มีผู้ศรัทธาถวายให้ภิกษุกับภิกษุณีด้วยตั้งใจจะถวายเพื่อเป็นพุทธบูชาเหมือนกัน แน่แน่นอนว่าย่อมมีผลทางกฎหมายที่ต่างกัน

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงต้องการวิเคราะห์ว่าการที่ไม่มีกฎหมายรับรองสถานะการเป็นนักบวชของภิกษุณีจะส่งผลกระทบอย่างไรต่อสังคมและต่อบุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแน่นอนว่าในอนาคตย่อมต้องมีผู้คนเข้ามาและศรัทธาภิกษุณีไม่ต่างจากแม่ชีซึ่งมีจำนวนไม่น้อย หากคนในสังคมมีความมุ่งหมายปฏิบัติต่อภิกษุณีด้วยความศรัทธาไม่ต่างภิกษุ แต่กลับมีผลทางกฎหมายต่างกันย่อมต้องเกิดปัญหาขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ บทความวิจัยนี้ จึงมีความมุ่งหมายจะนำเสนอและวิเคราะห์ปัญหาดังกล่าว เพื่อสังคมจะได้มองเห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว และอาจเกิดขึ้นในอนาคต โดยหวังว่าจะมีส่วนให้คนในสังคมได้พิจารณาความสำคัญของการกำหนดสถานะทางกฎหมายของภิกษุณี เพื่อร่วมกันรักษาพุทธบริษัททั้งสี่ตามที่ตถาคตหรือพระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ และจรรโลงสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุขและชอบด้วยกฎหมายต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสถานะภิกษุณีตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535
- 2) เพื่อศึกษาปัญหาทางกฎหมายที่มีผลกระทบต่อการไม่รับรองภิกษุณีตามกฎหมายไทย เปรียบเทียบกฎหมายต่างประเทศ

3) เพื่อวิเคราะห์และเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดผลกระทบต่อการไม่รับรองภิกษุณีในประเทศไทยให้เหมาะสมต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาหาข้อมูลจากหนังสือและงานวิจัย บทความเกี่ยวกับการบวชภิกษุณี โดยทำการรวบรวมข้อมูลจากการทบทวนเอกสารจากภายในประเทศและต่างประเทศ นำมาวิเคราะห์กับกฎหมายในประเทศไทย ที่มีผลกระทบโดยตรงต่อการปฏิบัติตนของภิกษุณีต่อสังคม และผลกระทบโดยอ้อม

ผลการวิจัย

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 เป็นกฎหมายเฉพาะที่กำหนดสถานะของพระสงฆ์ให้ต่างไปจากบุคคลทั่วไป ส่งผลให้การบังคับใช้กฎหมายระหว่างพระสงฆ์กับฆราวาสต่างกัน หากมีข้อพิพาทเกิดขึ้นต้องนำกฎหมายเฉพาะหรือกฎหมายทั่วไปที่กำหนดเกี่ยวกับพระภิกษุโดยเฉพาะมาบังคับใช้ แต่เนื่องจากไม่มีคำว่าภิกษุณีระบุในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505ฯ และไม่มีการบัญญัติความหมายของคำว่าภิกษุ หรือกำหนดคุณสมบัติของบุคคลที่ประสงค์บวชเป็นพระ รวมถึงไม่มีการให้ความหมายของคำว่านักบวชเอาไว้ จึงเกิดปัญหาว่าสตรีไทยที่เดินทางไปต่างประเทศเพื่อบวชเป็นภิกษุณีนั้นจะมีสถานะเป็นนักบวชเช่นเดียวกับพระภิกษุหรือนักบวชในศาสนาอื่นหรือไม่ เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติดังกล่าวอาจกล่าวได้ว่าภิกษุณีไม่มีสถานะเป็นภิกษุหรือคณะสงฆ์

ภิกษุณีนั้นเกิดขึ้นเนื่องจากพระมหากรุณาของพระศาสดาที่จะเผยแผ่พระธรรม เพื่อให้เหล่าสรรพสัตว์ได้พ้นจากทุกข์ จึงทรงบวชให้สาวกด้วยพระองค์เอง และต่อมาทรงอนุญาตให้ภิกษุทำการบวชแทน เนื่องจากมีผู้ศรัทธาขอบวชจำนวนมาก กาลต่อมาจึงได้มีการบวชภิกษุณี (วิ.จุ. (ไทย), 7/403/316-317) จึงอาจกล่าวได้ว่า การบวชภิกษุและภิกษุณีนั้นเกิดขึ้นด้วยพระมหากรุณาธิคุณของพระพุทธเจ้า ที่ต้องการให้เหล่าสรรพสัตว์ทั้งหลาย ไม่ว่าชายหรือหญิง คนหรือสัตว์ ได้พ้นจากความทุกข์ทั้งมวล แม้ว่าการบวชของสตรีจะมีอุปสรรคหลายด้าน จนพระองค์ต้องตั้งเงื่อนไขไว้ แต่ก็ไม่ใช่อุปสรรคสำหรับการบรรลุธรรมของสตรีแต่อย่างใด สำคัญอยู่ที่การสืบทอดพระธรรมคำสอนของศาสนาพุทธ เพื่อความดับไม่เหลือแห่งทุกข์

ปัญหาทางกฎหมายที่มีผลกระทบต่อการไม่รับรองภิกษุณีตามกฎหมายไทยเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ

ในช่วงพุทธศักราช 2470 นายนรินทร ภาชิต สนับสนุนให้บุตรสาวของตน ได้แก่ นางสาวสาระ และนางสาวจงดี ภาชิต และสตรีผู้สนใจร่วมบวชเป็นสามเณรีรวม 8 รูป และอุทิศอาคารของสถานพุทธบริษัทให้เป็น “วัตรนาวิวงศ์” เพื่อประกอบกิจการทางศาสนาของสามเณรี นำมาซึ่งความขัดแย้งของสังคมระหว่างฝ่ายที่เห็นด้วยและฝ่ายที่เห็นต่าง ต่อมากรมหลวงชินวราลงกรณ สมเด็จพระสังฆราช ทรงมีพระบัญชา “ห้ามมิให้พระภิกษุไทยบวชสตรีเป็นภิกษุณี สิกขมานา หรือสามเณรี” ลงนามวันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ. 2471 คณะสงฆ์จึงออกคำสั่งห้ามมิให้เจ้าอาวาสวัดใดให้ที่พักกับสามเณรี จึงต้องยุติการเรียกร้องในที่สุด (ราชกิจจานุเบกษา, 2505)

ด้วยความตั้งใจของสตรีชาวไทยที่ต้องการบวชเป็นภิกษุณี เมื่อไม่สามารถบวชภิกษุณีในประเทศไทยได้ เนื่องจากไม่มีภิกษุณีในประเทศไทยและพระภิกษุไม่อนุญาตให้บวช จึงเดินทางไปบวชเป็นภิกษุณีที่ต่างประเทศ และกลับเข้ามาใช้ชีวิตและถือปฏิบัติเป็นภิกษุณีในประเทศไทย ด้วยเหตุที่ภิกษุ (หรือภิกษุณี) นอกจากจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายเฉพาะ (เฉพาะพระภิกษุ) แล้ว ยังคงต้องปฏิบัติตามกฎหมายทั่วไปในฐานะที่เป็นประชาชนชาวไทยอันเป็นกฎหมายทางโลก แต่เมื่อไม่มีกฎหมายเฉพาะคุ้มครองภิกษุณีโดยไม่มีกฎหมายระบุการมีตัวตน จึงต้องผูกพันตามกฎหมายทั่วไป จึงมีผลกระทบทั้งต่อสังคมและกฎหมาย ดังนี้

(1) เนื่องจากตาม พ.ร.บ. คณะสงฆ์ฯ มีข้อกำหนดให้ทรัพย์สินของวัด ห้ามมิให้โอนกรรมสิทธิ์เว้นแต่จะดำเนินการโดยพระราชบัญญัติฯ (ราชกิจจานุเบกษา, 2505) จึงอยู่ในข้อยกเว้นห้ามมิให้ทำการยึดเพื่อชำระหนี้ให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 301 (ราชกิจจานุเบกษา, 2477) และแน่นอนว่ากฎหมายดังกล่าวไม่อาจนำมาพิจารณากับภิกษุณีได้ ซึ่งไม่ว่าจะเป็นผู้ปฏิบัติธรรมเองหรือผู้ที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นผู้ใกล้ชิดหรือบุคคลภายนอกก็ย่อมมีทั้งผู้เฝ้ารอและผู้ที่แสวงไฝธรรม แต่แท้จริงเพียงฝ่าฝืนผลประโยชน์จากทรัพย์สินของวัดดังที่เราสามารถพบเจอในสังคมปัจจุบัน แม้มีกฎหมายของพระสงฆ์ควบคุมเป็นการเฉพาะและยังมีกฎหมายอื่นคุ้มครองเป็นการทั่วไป แต่ก็ไม่สามารถห้ามผู้คนจากการแสวงหาผลประโยชน์ได้ หากไม่มีกฎหมายควบคุมคุ้มครองภิกษุณีย่อมอาจเกิดปัญหาความขัดแย้งในลักษณะเดียวกัน

นอกจากนี้ ปัญหาเกี่ยวกับมรดกตกทอดประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ซึ่งมีบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินของพระภิกษุไว้เป็นการเฉพาะ 3 มาตรา คือ 1) มาตรา 1622

พระภิกษุ นั้นจะเรียกร่องเอาทรัพย์สินมรดกในฐานะที่เป็นทายาทโดยธรรมไม่ได้ เว้นแต่จะได้สืบทอดจากสมณเพศมาเรียกร่องภายในกำหนดอายุความตามมาตรา 1754 แต่พระภิกษุ นั้นอาจเป็นผู้รับพินัยกรรม 2) มาตรา 1623 ทรัพย์สินของพระภิกษุ ที่ได้มาในระหว่างเวลาอยู่ในสมณเพศนั้น เมื่อพระภิกษุ นั้นถึงแก่กรรมภาพ ให้ตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภูมิลำเนาของพระภิกษุ นั้น เว้นไว้แต่พระภิกษุ นั้นจะได้จำหน่ายไปในระหว่างมีชีวิตหรือโดยพินัยกรรม และ 3) มาตรา 1624 ทรัพย์สินใดเป็นของบุคคลก่อนอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ทรัพย์สินนั้น หากตกเป็นสมบัติของวัดไม่ และให้เป็นมรดกตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมของบุคคลนั้น หรือ บุคคลนั้นจะจำหน่ายโดยประการใดตามกฎหมายก็ได้ (ราชกิจจานุเบกษา, 2535)

ด้วยเหตุที่ภิกษุณีเองก็เป็นนักบวชตามแบบของพระพุทธศาสนา แม้ว่าจะไม่เป็นที่ยอมรับของคนในสังคม หรือไม่มีกฎหมายรับรองว่าเป็นนักบวช แต่ก็หาได้ยุติแนวทางการปฏิบัติของภิกษุณีให้เป็นผู้ละจากทางโลกและปฏิบัติเพื่อบรรลุธรรมแต่อย่างใด ดังนั้น ภิกษุณีเองตามธรรมดาย่อมประพฤติปฏิบัติเพื่อละวางจากการแสวงหาทรัพย์สินในทางโลก แต่เมื่อไม่มีกฎหมายที่สอดคล้องกับแนวทางปฏิบัติ ดังเช่นพระภิกษุ ดังที่กล่าวมาข้างต้น ย่อมอาจนำมาซึ่งข้อพิพาทเกี่ยวกับทรัพย์สินของภิกษุณี ที่ได้มาจากการถวายของบุคคลเพื่อการทำบุญในศาสนา และอาจนำมาซึ่งการแทรกแซงจากบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่แสวงหาผลประโยชน์จากช่องว่างดังกล่าว

(2) ในของเรื่องสิทธิเสรีภาพตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีงานวิจัยก่อนที่จะประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้กล่าวไว้เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพความเท่าเทียมกันไว้บ้างแล้ว ส่วนบทความวิจัยนี้จึงขอก้าวถึงบทบัญญัติแห่งกฎหมายตามรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ซึ่งมีหลักการใหม่เพิ่มเติมในมาตรา 5 มาตรา 25 วรรค 2 และมาตรา 213 ซึ่งระบุว่า การกระทำใด ๆ อันขัดต่อรัฐธรรมนูญนั้น ผู้ที่ถูกกระทบสิทธินั้นอาจเรียกร่องได้ แม้ว่าจะยังไม่มีกฎหมายบัญญัติรับรองไว้และบุคคลที่ถูกกระทบสิทธินั้น อาจใช้สิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ (ราชกิจจานุเบกษา, 2560) เมื่อมีกรณีที่วินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญจึงไม่อาจปฏิเสธด้วยเหตุที่ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ จึงนำเสนอว่าการณีภิกษุณีไม่มีกฎหมายรับรองสถานะการเป็นนักบวช จะใช้ธรรมเนียมการปกครองของประเทศเป็นเหตุในการปฏิเสธสถานะของภิกษุณี หรือจะถือว่าการปฏิบัติธรรมของภิกษุณี มีสาระสำคัญเช่นเดียวกันกับพระภิกษุ ซึ่งต้องปฏิบัติอย่างเดียวกันตามสิทธิที่เท่าเทียมกัน

(3) หลักแนวคิดปิตาธิปไตยหรือชายเป็นใหญ่ มีผลกระทบโดยตรงต่อการยอมรับให้มีการบวชภิกษุณี อันเนื่องมาจากความเห็นหรือทิวทัศน์ที่จำกัดสิทธิของสตรี นำมาสู่การเรียกร่องให้มีความเท่าเทียมกันระหว่างชายและหญิง ไม่ว่าสังคมใดต่างมีข้อกำหนดอันเป็นการลดบทบาทของสตรี แม้กระทั่งใน

ประเทศตะวันตกที่ทั่วโลกยอมรับว่ามีหลักกฎหมายที่เป็นหลักสากล ยังมีการปฏิบัติอันกระทบกับสิทธิสตรี จนนำมาซึ่งการเรียกร้องให้เกิดความเท่าเทียมกันระหว่างชายหญิง แต่ในขณะเดียวกันก็ยังเปิดโอกาสให้สตรีมีบทบาทเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือในงานต่าง ๆ ของศาสนา เช่น แม่ชีในศาสนาคริสต์ตามหลักกฎหมายแคนนอนลอว์ ซึ่งคล้ายกับการให้สตรีมีบทบาทในฐานะเป็นแม่ชีในประเทศไทย

นักสตรีนิยมได้พยายามชี้ให้เห็นว่าบุรุษมีความสำคัญหรือเป็นใหญ่กว่าสตรี สิ่งเหล่านี้ทำให้เห็นว่า “เพศสรีระ” ของผู้หญิงเกิดขึ้นก่อนและมีความแตกต่างไปจาก “เพศสภาพ” ของความเป็นหญิงซึ่งเกิดขึ้นในภายหลัง นักสตรีนิยมจึงเห็นว่าเพศสรีระนั้น เป็นสิ่งที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ แต่เพศสภาพสามารถเปลี่ยนแปลงได้ เช่น สตรีที่ตัดสินใจออกบวชเป็นนักบวช เมื่อได้ปฏิบัติตามแนวทางหรือวิธีปฏิบัติตามลัทธิศาสนาตามที่เลือกแล้ว สังคมก็ควรยอมรับการตัดสินใจนั้น (อารยา สุขสม, 2560)

ในทวีปเอเชียมีสตรีที่ได้รับการยอมรับเป็นนักบวชไม่ต่างจากบุรุษ คือภิกษุณีที่ประเทศได้หวัน ซึ่งส่วนมากเป็นภิกษุณีภิกษุณีมาหายาน โดยได้รับอิทธิพลจากประเทศจีน ส่วนสำคัญที่สตรีได้รับการยอมรับอาจเนื่องมาจากระยะเวลาในการเกิดขึ้นของภิกษุและภิกษุณีในประเทศได้หวันอยู่ในช่วงเวลาไม่ต่างกันมากนัก อยู่ในเวลาที่ประเทศมีการเปลี่ยนแปลง ประกอบกับภิกษุณีมาหายานอาจมีความยืดหยุ่นเหมาะกับการปรับตัวของภิกษุณีและสังคม

อย่างไรก็ตาม แม้ภิกษุณีจะเป็นที่ยอมรับและไม่มีข้อแตกต่างระหว่างภิกษุกับภิกษุณีในประเทศได้หวัน แต่เนื่องจากการไม่มีกฎหมายควบคุมภิกษุและภิกษุณีโดยเฉพาะ และภิกษุณีในภิกษุณีมาหายานมิได้ถือข้อปฏิบัติตามครุธรรม 8 ตามที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติ อาจนำมาซึ่งความขัดแย้งระหว่างภิกษุณีกับภิกษุในอนาคต และอาจไม่สอดคล้องกับสังคมชาวพุทธในประเทศไทย

ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดผลกระทบต่อการไม่รับรองภิกษุณีในประเทศไทย

1) พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 เป็นกฎหมายหลักที่ควบคุมและคุ้มครองพระภิกษุ โดยบางกรณีไม่อาจนำหลักกฎหมายทั่วไปมาบังคับใช้กับบุคคลที่มีสถานะเป็นพระภิกษุได้ หรือไม่อาจนำหลักกฎหมายทั่วไปมาบังคับใช้กับทรัพย์สินของวัดได้ นำมาซึ่งการปฏิบัติและผลทางกฎหมายที่ต่างจากกฎหมายทั่วไป แต่กฎหมายดังกล่าวไม่รวมถึงภิกษุณี จึงไม่อาจนำหลักการควบคุมและคุ้มครองดังกล่าวมาบังคับใช้กับภิกษุณีได้ ทั้งนี้ คงไม่อาจแก้ไขโดยระบุคำว่าภิกษุณีไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ด้วยเหตุผลหลายประการ ดังนั้น จึงสมควรที่จะแก้ไขปัญหาเบื้องต้น โดยการกำหนดความหมายของคำว่านักบวชไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 โดยการระบุให้ความหมายของคำว่านักบวชครอบคลุมถึงภิกษุณีด้วย เพราะ

อย่างน้อยหากภิกษุณีมีสถานะเป็นนักบวชตามกฎหมายแล้ว จะได้มีข้ออ้างว่าเป็นนักบวชตามกฎหมายว่าเป็นนักบวช ตามที่กฎหมายกำหนด ปราศจากปัญหาจากการตีความของบุคคลหรือองค์กรต่าง ๆ ที่ให้ความเห็นต่างกัน แต่ไม่อาจยกหรืออ้างกฎหมายได้

2) นำเสนอปัญหาของการไม่มีกฎหมายรับรองสถานภาพการเป็นนักบวชของภิกษุณี เพื่อให้สังคมได้เห็นว่า เป็นปัญหาอย่างไร โดยนำเสนอประเด็นที่เกี่ยวกับการแสวงหาประโยชน์จากทรัพย์สินของภิกษุณีที่อาจได้รับการบริจาค การทำบุญ หรือการรวมกลุ่มของภิกษุณีที่ไม่มีหน่วยงานใดมาดูแล โดยเฉพาะอาจเป็นช่องทางให้บุคคลภายนอกแสวงหาผลประโยชน์ หากสังคมมองเห็นว่าเป็นปัญหาย่อมนำมาซึ่งการทางออกร่วมกัน

อภิปรายผล

พระพุทธเจ้าทรงประทานให้มีการบวชภิกษุและภิกษุณีด้วยเจตนารมณ์ที่จะเผยแผ่พระธรรมคำสอน เพื่อให้เหล่าสรรพสัตว์ได้พ้นจากความทุกข์โดยเหตุที่ทรงอนุญาตให้สตรีบวชเป็นภิกษุณี ก็เนื่องด้วยพระอานนที่ได้อุทฺธลตามทีที่พระองค์ตอบคำถามในความสามารถบรรลุนิพพานของสตรี แต่ด้วยหลายเหตุปัจจัยทำให้ภิกษุณีเลือนหายไปจนเป็นที่เข้าใจว่าภิกษุณีขาดสูญไปแล้ว

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฯ มิได้ปรากฏคำว่า “ภิกษุณี” นั้น อาจถือได้ว่าเป็นการไม่รับรองสถานภาพของภิกษุณีและสตรีชาวไทยที่เดินทางไปบวชเป็นภิกษุณีที่ต่างประเทศและกลับเข้ามาปฏิบัติธรรมในประเทศไทยจะมีสถานะใดเป็นนักบวชตามลัทธิหรือศาสนาพุทธหรือไม่ หากไม่ถือว่าเป็นภิกษุตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฯ อาจถือว่าเป็นภิกษุอื่นได้หรือไม่ เนื่องจากพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฯ กล่าวถึงคณะสงฆ์อื่นซึ่งหมายความว่าบรรดาบรรพชิตจันนิกายหรือนันนิกาย จึงมีประเด็นที่ต้องพิจารณาว่า จะถือได้หรือไม่ว่าภิกษุณีคือคณะสงฆ์อื่น ซึ่งหากพิจารณาความหมายของคำว่านักบวช พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 หมายความว่า ผู้ที่ได้เข้ารับพิธีบวชตามลัทธิศาสนาต่าง ๆ เช่น ภิกษุหรือบาทหลวง ดังนั้นภิกษุณีจึงไม่อาจเป็นภิกษุตามศาสนาอื่น เนื่องจากมิได้เข้าพิธีบวชตามลัทธิิกายอื่นนั่นเอง จึงอาจถือได้ว่าภิกษุณีไม่มีสถานภาพเป็นนักบวชตามกฎหมายแม้จะปฏิบัติตนเป็นนักบวชก็ตาม

เปรียบเทียบกับศาสนาในต่างประเทศซึ่งให้สตรีมีบทบาท เช่น ศาสนาคริสต์ ในพระคัมภีร์หรือกฎหมายไม่มีการระบุชัดเจนว่าห้ามสตรีดำรงตำแหน่งเป็นพระได้เช่นดังบุรุษหรือไม่ แต่ก็ปรากฏว่าสตรีไม่ได้รับโอกาสให้ทำหน้าที่อย่างเช่นบุรุษ จึงมีการต่อสู้เพื่อสตรีมีโอกาสเช่นเดียวกับบุรุษ ต่างจากศาสนาพุทธที่พระพุทธเจ้าอนุญาตให้มีการบวชภิกษุณีไว้อย่างชัดเจน

ผลกระทบทางอาญา

ประมวลกฎหมายอาญามีบทบัญญัติที่กำหนดว่า ผู้ใดแต่งกายหรือใช้เครื่องหมายที่แสดงให้เข้าใจว่าเป็นภิกษุ, สามเณร หรือนักพรตนักบวชในศาสนาใดโดยมิชอบ เพื่อให้บุคคลอื่นเชื่อว่าตนเป็นบุคคลเช่นนั้นต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี (ราชกิจจานุเบกษา, 2499) และเมื่อเป็นกฎหมายอาญาย่อมส่งผลให้เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องดำเนินการอย่างเคร่งครัด แต่เมื่อไม่มีสตรีที่แต่งกายดั่งเช่นภิกษุและแสดงให้บุคคลอื่นเข้าใจว่าเป็นภิกษุ โดยใช้ชื่อว่าเป็นภิกษุณี มีระบุไว้ในพระไตรปิฎก แต่ไม่มีกฎหมายใดในประเทศไทยระบุถึงเช่นนี้ เจ้าหน้าที่ตำรวจจะดำเนินการอย่างไร เพราะหากถือว่าสตรีที่แต่งกายเช่นเดียวกับภิกษุเป็นภิกษุณี มีสถานะเช่นเดียวกับภิกษุ ก็ไม่มีความผิดตามกฎหมายอาญา หากเจ้าหน้าที่ตำรวจสำคัญผิดว่า สตรีที่แต่งกายเป็นภิกษุกระทำผิดตามกฎหมายอาญาและดำเนินคดีตามกฎหมาย ย่อมเป็นการกระทำที่ขัดต่อกฎหมายอาญา

ในทางตรงข้าม ไม่อาจถือได้ว่าภิกษุณีมีสถานะเป็นภิกษุ และไม่มีสิทธิแต่งกายเช่นเดียวกับภิกษุ ย่อมเป็นความผิดตามกฎหมายอาญา เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจพบบุคคลกระทำความผิด แต่สำคัญผิดว่าเป็นภิกษุณี ซึ่งเป็นพระภิกษุเช่นเดียวกัน จึงไม่ดำเนินคดีทางอาญา ก็อาจถือว่าเป็นการงดเว้นการปฏิบัติหน้าที่ ส่งผลโดยตรงต่อแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ รวมถึงเจ้าหน้าที่อื่นที่ในภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

ผลกระทบทางแพ่ง

ปัจจุบันมีภิกษุณีพำนักอยู่ในประเทศไทยจำนวนไม่น้อย การดำรงอยู่ได้ในสังคมย่อมต้องมีฆราวาสผู้ศรัทธา และน้อมถวายทรัพย์สินเพื่อเป็นการทำบุญ เพื่อบำรุงศาสนาตามที่เคยปฏิบัติต่อพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งส่วนมากมิได้ให้หรือถวายเพราะความสนใจส่วนตัว ซึ่งหากพิจารณาจาก พ.ร.บ. คณะสงฆ์ พ.ศ.2535 กำหนดไว้ว่าทรัพย์สินที่มอบให้วัดย่อมตกเป็นของวัด เนื่องจากกฎหมายมีเจตนารมณ์ที่แยกสิทธิในการถือครองทรัพย์สินของภิกษุ ให้ต่างจากจากฆราวาสทั่วไป ไม่ต้องการให้ภิกษุผู้ปฏิบัติเข้ามายุ่งเกี่ยวกับทางโลก และป้องกันให้คนในโลกหาผลประโยชน์กับทางธรรม

เมื่อภิกษุณีไม่มีสถานะทางกฎหมายเหมือนพระภิกษุ จึงไม่อาจนำหลักกฎหมายที่มีเจตนารมณ์ดังกล่าวมาปรับใช้ได้ ส่งผลให้การบังคับใช้กฎหมายแพ่งกับภิกษุณีไม่สอดคล้องกับสถานภาพการเป็นนักบวชดั่งเช่นพระภิกษุอาทิจการถวายทรัพย์สินให้แก่วัด ไม่ว่าจะเป็นสังฆาริมทรัพย์หรือสังฆาริมทรัพย์ โดยมีเจตนาทำบุญสร้างกุศลให้แก่ตน โดยมอบให้ภิกษุณี ย่อมเป็นการให้โดยเสนหาตามกฎหมายแพ่งหาได้ตกเป็นสมบัติของวัดตาม พ.ร.บ. คณะสงฆ์แต่อย่างใด ซึ่งหากพิจารณาในเรื่องเจตนาของผู้ให้ที่

ประสงค์ให้เพื่อเป็นสมบัติของวัด แต่ถ้าภิกษุณีนำไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น ผู้ให้จะเพิกถอนการให้หรืออ้างสำคัญผิดได้หรือไม่

นอกจากนี้ ยังมีหลักความเสมอภาค (Equality) เป็นหลักการที่รัฐหรือบุคคลจะต้องปฏิบัติต่อสิ่งที่มีสาระสำคัญเหมือนกันให้เท่าเทียมหรืออย่างเดียวกัน และปฏิบัติต่อสิ่งที่ต่างกันสาระสำคัญให้ต่างกันไปตามลักษณะของเรื่องนั้น ๆ โดยมีคำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ อ.142/2547 มีคำตัดสินยืนยันหลักนี้ ดังนั้น การที่ไม่มีกฎหมายรองรับสถานภาพการเป็นนักบวชของภิกษุณี รวมถึงการกระทำหรือการปฏิบัติใด ๆ อันเป็นการปฏิเสธสถานภาพการเป็นนักบวชของภิกษุณี จะเป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญดังกล่าวหรือไม่ ต้องพิจารณาการบวชของภิกษุณีที่ต่างประเทศและเข้ามาปฏิบัติธรรมในประเทศไทย ถือว่ามีความแตกต่างในสาระสำคัญของการเป็นนักบวชหรือไม่นั้น หากการบวชของภิกษุณีรวมถึงการปฏิบัติตามคำสอนของพุทธศาสนา เป็นการปฏิบัติในสาระสำคัญอย่างเดียวกันการไม่มีกฎหมายรับรองสถานภาพการเป็นนักบวชของภิกษุณีรวมถึงการปฏิบัติต่อภิกษุณีโดยปฏิเสธสถานภาพการเป็นนักบวชตามเหตุการณ์ที่กล่าวถึงข้างต้นย่อมเป็นการกระทำที่ขัดต่อหลักเสมอภาค

ภิกษุณีเป็นอีกหนึ่งบทบาทที่มีความสำคัญต่อสังคม หากสังคมไทยพิจารณาการปฏิบัติในฐานะนักบวชหญิงที่นอกจากเผยแพร่พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว ยังอาจเป็นที่พึ่งของชาวพุทธที่เป็นสตรีได้อีกด้วย การที่สังคมไม่รับรองการบวชของภิกษุณีโดยไม่มีกฎหมายรับรองสถานภาพ ย่อมแสดงถึงความไม่สอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าว เนื่องจากการตัดสินใจออกบวชนั้นย่อมเป็นสิทธิของสตรีที่เกิดขึ้นเมื่อได้ตัดสินใจละทางโลก และมุ่งปฏิบัติทางธรรม หากจะต้องรอให้บุคคลใดมากำหนด เมื่อสังคมไทยนำแนวคิด ทฤษฎี ดังกล่าวมาพิจารณา ย่อมส่งผลให้สังคมเข้าใจในสิทธิของสตรีที่บวชเป็นภิกษุณี

ผู้วิจัยเห็นว่า ประเด็นสำคัญที่ต้องพิจารณาคือ สาระสำคัญของการเป็นนักบวชนั้น ควรพิจารณาจากการเป็นผู้ปฏิบัติตามพระธรรมคำสอน และเผยแพร่ธรรมะแก่สรรพสัตว์เพื่อความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ หรือขึ้นอยู่กับปฏิบัติตามธรรมเนียมประเพณีตามแบบแผนในอดีต ภิกษุณีสืบมีความสำคัญในการเป็นอยู่เช่นนั้นหรือไม่ เมื่อพิจารณาสถานภาพการเป็นนักบวชของภิกษุณีแล้ว การไม่มีกฎหมายรับรองสถานะของการเป็นนักบวชของภิกษุณี ไม่ว่าจะตามกฎหมายเฉพาะหรือกฎหมายทั่วไปย่อมส่งผลกระทบต่อสตรีที่บวชเป็นภิกษุณีเอง ที่เลือกวิถีทางการใช้ชีวิตต่างจากบุคคลทั่วไป แต่กลับต้องถูกบังคับใช้กฎหมายเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป อันเนื่องมาจากถูกตัดสินจากสังคมว่าไม่ใช่ นักบวชตามกฎหมาย นอกจากจะเกิดความไม่สอดคล้องกับหลักความเสมอภาคแล้ว ยังอาจส่งผลกระทบต่อการพิจารณาลัก

กฎหมายทั้งกฎหมายแพ่งและกฎหมายอาญาที่ต้องนำมาปรับบังคับใช้กับภิกษุณี นอกจากนี้ยังนำมาซึ่งปัญหาจากการไม่มีกฎหมายควบคุมและคุ้มครองการดำรงอยู่ของภิกษุณี

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษาผลกระทบจากการไม่มีสถานะตามกฎหมายของภิกษุณีในประเทศไทยพบว่า พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535) ไม่ได้ระบุคำว่าภิกษุณีหรือให้ความหมายของคำว่าภิกษุและนักรบวช ส่งผลให้สตรีไทยที่บวชเป็นภิกษุณีในต่างประเทศและกลับมาปฏิบัติธรรมในประเทศ ไม่มีสถานะตามกฎหมายเช่นเดียวกับนักรบวชชาย แม้ภิกษุณีจะดำเนินชีวิตเพื่อสืบทอดและเผยแผ่คำสอนพระพุทธเจ้าเช่นเดียวกับพระสงฆ์ แต่ในขณะที่พระสงฆ์มีกฎหมายเฉพาะคุ้มครอง ภิกษุณีกลับต้องอยู่ภายใต้กฎหมายทั่วไปที่ไม่เหมาะสมกับสถานะนักรบวช

ผู้วิจัยเสนอให้เพิ่มความหมายคำว่า "นักรบวช" ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 เพื่อให้ภิกษุณีได้รับสถานะนักรบวชตามเจตนารมณ์ของการบวช และเพื่อป้องกันปัญหาเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายอื่น ซึ่งปัจจุบันมีพระราชบัญญัติหลายฉบับที่ระบุถึงพระภิกษุและสามเณร แต่ไม่ได้กล่าวถึงภิกษุณี การกำหนดให้นักรบวชรวมถึงภิกษุณี จะช่วยให้ภิกษุณีมีสถานะตามกฎหมาย โดยไม่ต้องปรับแก้ไขกฎหมายอื่นเพิ่มเติม.

ข้อเสนอแนะ

1) พิจารณากฎหมายที่ระบุถึงสถานะการเป็นนักรบวชในประเทศไทย เพื่อวิเคราะห์ว่ากฎหมายที่ระบุถึงคำว่านักรบวชนั้น มีความมุ่งหมายในการจำกัดสิทธิ์นักรบวช เพื่อป้องกันไม่ให้นักรบวชเข้ามามีความเกี่ยวข้องกับสังคมทั่วไปหรือมีเจตนารมณ์อื่น เมื่อคำว่านักรบวชที่บัญญัติไว้ในกฎหมายมีความประสงค์อย่างเดียวกันแล้ว ควรพิจารณาเพิ่มคำว่านักรบวชไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฯ การเป็นนักรบวชย่อมรวมถึงภิกษุณีซึ่งเป็นผู้เข้าพิธีการบวชในศาสนา แม้จะไม่ได้ถือว่าเป็นคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัตินี้ แต่ก็ได้รับความคุ้มครองในฐานะนักรบวช แม้ว่าจะเป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าในกรณีที่ยังไม่อาจมีพระราชบัญญัติภิกษุณี แต่ก็อาจเป็นโอกาสให้คนในสังคมได้รู้จักสตรีที่ออกบวชมากขึ้น ยกตัวอย่างเช่นได้มีการร่างพระราชบัญญัติแม่ชีโดยคณะกรรมการกฤษฎีกา เมื่อปี พ.ศ. 2553 แต่กระทั่งถึงปัจจุบันนี้ ยังไม่มีความเคลื่อนไหวของการเสนอร่างดังกล่าวสู่รัฐสภาเพื่อพิจารณา

2) หาโอกาสทำความเข้าใจกับแนวคิดการไม่อนุญาตให้สตรีบวชเป็นภิกษุณี แต่เมื่อมีภิกษุณีที่บวชมาแล้วโดยบวชจากต่างประเทศ จะถือเป็นการขัดต่อแนวคิดเดิมหรือไม่ เพราะแนวความคิดของ

พระภิกษุมีผลโดยตรงต่อแนวคิดของสังคม เมื่อพระภิกษุไม่ยอมรับยอมส่งผลโดยตรงต่อการยอมรับของสังคมโดยรวม พร้อมนำเสนอปัญหาของการไม่มีกฎหมายรับรองสถานะการเป็นนักบวชของภิกษุณี เพื่อให้สังคมได้เห็นว่า เป็นปัญหาอย่างไร จะนำมาซึ่งการแสวงหาทางออกร่วมกันต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. (2535). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 109 ตอนที่ 42 หน้า 8 (วันที่ 8 เมษายน 2535).
- ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. (2535). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 109 ตอนที่ 42 หน้า 32 (วันที่ 8 เมษายน 2535).
- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. (2477). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 52 หน้า 138 (20 มิถุนายน 2478).
- ประมวลกฎหมายอาญา. (2499). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 73 ตอนที่ 95 หน้า 9 (วันที่ 15 พฤศจิกายน 2499).
- พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505. (2505). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 79 ตอนที่ 115 ฉบับพิเศษ หน้า 8 (31 ธันวาคม 2505).
- พระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ 1 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้ตรวจชำระใหม่ พ.ศ. 2535. (2535). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 109/ตอนที่ 42/หน้า 288 (8 เมษายน 2535).
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก (6 เมษายน 2560).
- อารยา สุขสม. (2560). สิทธิมนุษยชนในเรื่องวิถีทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศในระบบกฎหมายไทย. ใน *วิทยานิพนธ์นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*.
- BBC THAI. (2560). *รำลึกมาชะ มารู้จักภิกษุณีที่ กม.ไทยไม่รับรอง*. เรียกใช้เมื่อ 3 มีนาคม 2566 จาก <https://www.bbc.com/thai/features-38941983>.